

Potreba prevencie sexuálneho zneužívania detí v dôsledku izolácie rodín v pandemickom období

Anna MASARIKOVÁ

Abstrakt

Izolácia rodín, z dôvodu ochrany rodiny pred možnosťou nákazy vírusom Covid-19, so sebou priniesla aj nárast trestných činov a hriechov páchaných na deťati. Jedným z nich je sexuálne zneužívanie detí, ktoré zaznamenalo 145 percentný nárast v období pandémie v porovnaní s predchádzajúcim obdobím. Vďaka primárnej prevencii realizovanej Cirkvou sa môže predísť vážnym následkom, aké so sebou sexuálne zneužívanie detí prináša. Cieľom príspevku je ukázať konkrétne možnosti akými sa môže prevencia sexuálneho zneužívania detí realizovať v cirkevných spoločenstvách a v kresťanských rodinách.

Kľúčové slová: sexuálne zneužívanie detí, primárna prevencia, Covid-19, izolácia rodín.

Abstract

The isolation of families, in order to protect them from the possibility of infection with Covid-19, has also led to an increase in crimes and sins committed against children. One of these crimes is child sexual abuse, which has seen a recorded increase of 145% in comparison to the previous period. Primary prevention undertaken by the Church can prevent the serious consequences of child sexual abuse. The aim of this paper is to demonstrate the specific possibilities for the prevention of the sexual abuse of children which can be conducted in church communities and in Christian families.

Keywords: child sexual abuse, primary prevention, Covid-19, isolation of families.

Úvod

Násilie páchané na deťati²²³ je protiprávnym konaním, ktoré nesie trestno-právne následky a je morálne neakceptovateľné slovenskou spoločnosťou a v rámci nej i Cirkvou. Jednou z foriem násillia páchaného na deťati je jeho sexuálne zneužívanie. Pod týmto pojmom rozumieme

²²³ V zhode s Dohovorom o právach deťat'a pod pojmom dieťa rozumieme každú ľudskú bytosť mladšiu ako 18 rokov: *Dohovor o právach deťat'a*, časť I, článok I.

„nepatričné vystavovanie dieťaťa sexuálnym kontaktom, a to kýmkoľvek, komu bolo dieťa zverené do starostlivosti alebo kýmkoľvek, kto dieťa zneužíva.“²²⁴ Pri sexuálnom zneužívaní detí (ďalej len CSA – z angl. child sexual abuse) rozlišujeme jeho dotykové i bezdotykové formy.²²⁵ Obe formy zneužívania majú závažné následky na telesnú, psychickú, sociálnu a spirituálnu zložku dieťaťa a neskôr dospelaj osoby.²²⁶ Z kresťanského hľadiska sa jedná o závažný hriech voči Bohu a blížnemu.²²⁷ Evanjelikálne cirkvi, tým, že nie sú v tejto oblasti mediálne napádané, môžu nadobudnúť dojem, že sa ich problematika CSA natoľko netýka. V Korinte však vidíme, že čím hreší mesto, tým hreší cirkev. Etické nedostatky spoločnosti ovplyvňujú tiež i vnútorný život cirkvi.²²⁸ Aj obeť aj páchatelia môžu a nemusia patriť do cirkvi. Cirkev tvoria ľudia s rôznou históriou tráum, či už získaných v nej alebo mimo nej. Sexuálne násilie na deťoch počas pandémie koronavírusu (január až máj 2020) podľa zistení Generálnej prokuratúry na Slovensku stúplo o 145%²²⁹. Týkalo sa to najmä trestných činov súvisiacich s detskou pornografiou, sexuálnym zneužívaním, osobitne formou tzv. groomingu, t. j. nevhodných nevyžiadaných návrhov na sexuálne aktivity alebo komunikáciu so sexuálnym podtónom, ktoré dieťaťu adresuje dospelá osoba v online priestore. Grooming môže prerásť do snahy o reálne stretnutie s dieťaťom, čo sa považuje za agresívnu formu navádzania na sexuálne aktivity.²³⁰ Za rok 2020 bolo celkovo zaznamenaných 313 prípadov sexuálneho zneužitia dieťaťa. Jednalo sa o deti vo veku do 15 rokov (§ 201- § 202).²³¹ Policajné štatistiky poukazujú len na prípady, ktoré boli niekým nahlásené, zistené, čo je iba zlomok reality vzhľadom na vysokú latenciu CSA. V súčasnom pandemickom období môžeme vďaka oficiálnym štatistikám sledovať nárast páchania CSA. Vzhľadom na to, že usilujeme o vytvorenie zdravej spoločnosti a zdravého cirkevného prostredia, ktoré bude chrániť práva detí, hľadáme i spôsoby akými v našich cirkvách, rodinách či v ďalšom sociálnom prostredí, budeme riešiť problematiku sexuálnemu zneužívaniu detí. Prevencia je jedným z kľúčových spôsobov akými môžeme predchádzať vzniku CSA a tým aj negatívnym následkom, ktoré necháva na živote človeka. Na to, aby ju cirkevné prostredie mohlo čím najefektívnejšie robiť, potrebuje vidieť široké spektrum možností akými ju môže realizovať a hľadať spôsoby, ktoré budú vyhovujúce pre dané cirkevné spoločenstvo. Rodina je primárna skupina, ktorá má vysoký prevenčný potenciál a kresťanská rodina tak môže byť prvým miestom, ktoré pomáha chrániť

²²⁴ Miroslav MITLOHNER, Právni aspekty pohlavného zneužívania, in: Petr WEISS a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, Praha, GRADA, 2005, 33.

²²⁵ Dotykové formy napríklad: pohlavný styk; chytanie intímnych miest dieťaťa; nútenie dieťaťa k dotýkaniu sa intímnych miest páchatelja; bezdotykové formy napríklad: detská pornografia; exhibicionizmus; voyerizmus a podobne.

²²⁶ Slávka KARKOŠKOVÁ, *Obete sexuálneho zneužívania detí medzi nami*, Veľký Šariš –Kanaš, ASCEND, 2014, 58-134.

²²⁷ *Biblia, slovenský ekumenický preklad*: Lv 18,6; Lv 18, 17; Ex 20,14; Dt 5,21; Mt 5, 27-28; 1 Tes. 4,3 -5,7; Mt 25,40; Mt 25, 45; Mt 18,6 taktiež: Anna MASARIKOVÁ, Možnosti cirkvi v práci s obeťami sexuálneho zneužívania detí, in: *Testimonium fidei*, VII, 1, 2019, Banská Bystrica, UMB v BB, 91-92.

²²⁸ Albín MASARIK, *Komentár k listu Títovi*, nepublikovaný rukopis, 2021, 8.

²²⁹ <https://www.ta3.com/clanok/1186716/sexualne-nasilie-na-detoch-pocas-pandemie-stuplo-zverejnili-cisla.html> [27.2.2021]

²³⁰ tamtiež

²³¹ Generálna prokuratúra SR, *Štatistický prehľad trestnej činnosti za rok 2020*, dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2020-3a68.html>, [25.2.2021]

diet'a. Na jej pôsobenie nadväzuje cirkevný zbor dopĺňaním ďalších preventívnych prvkov, zároveň však podporuje rodinu i v jej ochrannej funkcii a preventívnom pôsobení.

1. Vplyv izolácie rodín na nárast výskytu CSA

Vzhľadom na štatistické zistenia generálnej prokuratúry, sú súčasné deti v období pandémie v ohrození, že sa stanú obeťou sexuálneho vykorisťovania a obeťou obchodovania s detskou pornografiou. Pozornosť by sme však mali venovať i negatívnym vplyvom izolácie rodín. Deti sú v súčasnej situácii, vplyvom ochranných opatrení, izolované od sociálnej a inštitucionálnej podpory. Po dlhú dobu sú vystavené násilníkom v rámci najbližšej rodiny. Na riziko poukazuje i hovorkyňa Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia na deťoch Mária Vargová keď varuje: „V týchto dňoch sa v obydlí štyroch stien stáva násilie živnou pôdou pre násilníka a obeť. Žiaľ, obeť nemajú možnosti obvyklej pomoci, lebo páchatel' môže byť stále nablízku.“²³² Súčasná izolácia rodín chráni deti pred možnosťami nákazy vírusom Covid-19, no sťažuje odborníkom možnosť detekcie ohrozených detí a zvyšuje predpoklad frekvencie výskytu CSA v rodinách i mimo nich. Izolácia rodín v dôsledku pandémie Covid-19 spôsobuje:

- **nárast možností sexuálneho násilia mimo rodiny:**
 - *online sexuálne zneužívanie formou sextingu²³³ a groomingu*

Deti trávajú veľa času na internete (online vyučovanie; skrátene vyučovanie). Podľa zistení Európskeho výskumu o deťoch a internete - EU Kids Online 2020, 72 % slovenských detí využíva internet v mobiloch na dennej báze. 62% detí uvádza, že medzi najčastejšie aktivity na internete patrí činnosť na sociálnych sieťach.²³⁴

- *„pomoc rodine“ strážení detí*

Páchatelia sa snažia dostať čím najbližšie k potencionálnej obeť. Páchatel' zo širšej rodiny či páchatel' mimo okruhu rodiny, môže využiť zraniteľnosť rodiny v pandemickom období a ponúknuť rodine možnosť postrážiť im deti. Rodina, ktorá je vyčerpaná snahou udržať si zamestnanie, ochorením či inými problémami súvisiacimi s pandemiou, neraz takúto možnosť ochotne využije.

- **nárast možností sexuálneho násilia v rámci rodiny:**
 - *izolácia rodiny ako ideálny priestor pre nárast kontroly a manipulácie páchatel'a*

²³²MPSVaR. *Zastavme násilie v čase izolácie*. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/sk/informacie-media/aktuality/zastavme-nasilie-case-izolacie.html> [cit. 27.2.2021]

²³³ Sexting predstavuje prijímanie alebo výmenu sexuálne explicitných správ prostredníctvom mobilných telefónov, súčasťou ktorých sú neraz záznamy, ktoré obsahujú zábery na intímne časti tela, respektíve sexuálne aktivity. Často ide o nevyžiadané správy, proti ktorým sa deti nevedia účinne brániť.

²³⁴David SMAHEL a kol. *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids, 2020, 154.

Členovia rodiny trávajú viac času v úzkom kontakte v uzavretom priestore. Umožňuje to väčšiu kontrolu, manipulovanie a uplatňovanie sily a moci páchatel'a.

- *izolácia rodiny od zdrojov pomoci*

Dieťa má obmedzené zdroje pomoci mimo rodiny: zveriť sa bezpečným osobám (pracovníkom v cirkvi; odborníkom; priateľom, členom širšej rodiny) Dieťa je vplyvom izolácie pod väčšou kontrolou páchatel'a.

- *patologické formy ventilovania stresu a napätia*

Páchatel' sa ocitá v novej a nepoznanej situácii akú predstavuje Covid-19. Svoj stres a napätie môže ventilovať patologickým spôsobom prostredníctvom sexuálneho zneužívania dieťaťa.

- *uvolňovanie zábran páchať CSA zvýšeným požívaním alkoholu*

Z výskumu King's College vyplýva, že 20 % ľudí v karanténe pociťuje strach z choroby, 18 % nervozitu a 18 % smútok. Ľudia, ktorí boli v izolácii dlhší čas, vykazovali aj symptómy posttraumatického stresu. To môže spôsobiť vyššiu konzumáciu alkoholu počas karantény.²³⁵ Do zoznamu osôb u ktorých je väčšia miera rizika byť páchatel'om CSA zaraďujú Matejček a Dytrych alkoholikov a toxikomanov práve z dôvodu, že alkohol pomáha človeku potláčať zábrany.²³⁶

2. Primárna prevencia ako reakcia Cirkvi na výskyt CSA

Prevenciou rozumieme systém opatrení zameraných na znižovanie, prípadne vylúčenie rizika výskytu určitých životných situácií, stavov, procesov, javov negatívne pôsobiacich na človeka alebo skupiny ľudí. Základné delenie prevencie je na primárnu, sekundárnu a terciárnu.²³⁷ Primárna prevencia sa snaží rôznymi metódami rozvíjať u ľudí nevyhnutné postoje, vedomosti a zručnosti, ktoré by pomáhali znížiť, či celkom zastaviť výskyt prípadov CSA.²³⁸ Je nesporné, že primárna prevencia má svoje opodstatnenie a priestor v cirkevnom prostredí. Pri prevencii sekundárnej a terciárnej je úlohou cirkvi aby si zadefinovala ako sa na nej môže efektívne podieľať. Cirkev má potenciál vystupovať ako **adresát** i ako **realizátor** primárnej prevencie. Adresátmi primárnej prevencie sú odborníci rôznych profesií, ktorí pri výkone svojho povolania prichádzajú do styku s deťmi a ktorých rozhodnutia a postupy môžu deti chrániť alebo im naopak škodiť. Medzi zmienených odborníkov, ktorých rozhodnutia a postupy môžu mať veľký význam pre život dieťaťa, zaraďujeme neodmysliteľne pracovníkov cirkví, sociálnych

²³⁵ Samantha K. BROOKS a kol. *The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence*. UK London, King's College London, 2020, 2.

²³⁶ Zdeněk MATĚJČEK– Zdeněk DÝTRYCH, *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha, Grada, 2002, 109.

²³⁷ Mária OLEŠAVSKÁ, *Niektoré základné informácie k prevencii sociálno-patologických javov I. časť*, Bratislava, 2014, Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 7.

²³⁸ Renee DOMINGUEZ – C.F. NELKE, - Bruce PERRY, Sexual Abuse of Children. in: *Encyclopedia of Crime & Punishment*. Great Barrington, Vol 1, MA, Berkshire Publishing Group, 2002, 202.

pracovníkov či iných odborníkov z radu pomáhajúcich profesií. Títo pracovníci by podľa Slávky Karkoškovej mali:

- poznať škálu možných foriem CSA,
- poznať symptómy vyskytujúce sa u obetí CSA,
- uvedomovať si možné dôsledky traumy CSA, ako aj roviny a zákonitosti terapie,
- mať solídny základ vedomostí o páchatel'och CSA,
- byť si vedomí bežných mýtov a psychických obranných mechanizmov, ktoré ľudia používajú v súvislosti s fenoménom CSA,
- mať základnú orientáciu v právnych normách súvisiacich s trestným činom CSA,
- byť pripravení zasiahnuť v prospech ochrany obetí CSA, minimálne vyhľadať alebo odporúčať špecializovanú pomoc,
- poznať kompetencie jednotlivých profesných skupín a dokázať spolupracovať,
- vedieť zvládať psychickú záťaž spojenú s výkonom pomáhajúcej profesie.²³⁹

Vďaka premenám spoločnosti v oblasti tematizovania sexuality, sa stáva téma sexuálneho zneužívania detí viditeľnejšou témou. Môžeme preto zvažovať, či by nebolo vhodné, aby sa zviditeľnila aj počas teologickej prípravy na kazateľskú a misijnú činnosť. Ako zdôrazňuje Pavel Procházka, „pastoračne sprevádzajúci nemá zabúdať, že má špecifické poslanie a nemá sa snažiť preberať na seba úlohy odborníkov, sexuológov, lekárov alebo psychológov,“ na druhej strane však má „reagovať na problémy ľudí, ktorí za ním s dôverou prichádzajú, primerane svojmu poslaniu. Čím viac bude o problematike vedieť, tým lepšie.“²⁴⁰ Vyššie uvedený zoznam poznatkov by mohol tvoriť oblasti, v ktorých by cirkevné ústredia v rámci celoživotného vzdelávania vzdelávali svojich cirkevných pracovníkov. Absolvovanie kurzov, školení, konferencií by pomohlo aby boli cirkevní pracovníci zorientovaní v pomýlených náboženských konceptoch (resp. tendenciách), ktoré môžu násilie skôr podporovať než mu zamedzovať (napr. dôraz na to, aby obeť odpustila ale opomínanie potreby pokánia na strane páchatel'a; glorifikovanie hodnoty utrpenia bez adekvátnej etickej analýzy konkrétneho prípadu; prezentovanie všetkého ako Božej vôle a prozreteľnosti a opomínanie faktu, že zločin-hriech nie je nikdy Bohom chcený alebo naplánovaný; dôraz na čisto duchovné nástroje uzdravenia a opomínanie alebo dokonca odsudzovanie psychoterapie), mali by hlásať a vlastným príkladom aj predstavovať teológiu činu, ktorá chráni život a dôstojnosť človeka (vrátane práv obetí), a mali by pri duchovnom sprevádzaní či pastoračnom poradenstve rešpektovať psychologické zákonitosti v procese uzdravenia obetí traumy.²⁴¹ Súčasťou vzdelávania by mal byť aj akcent na to aby „duchovní podporoval u obeť v prvom rade uchovanie viery a nie zachovanie členstva v ním reprezentovanej cirkvi“. Na toto ekumenické správanie duchovného, ktoré podporuje zachovanie vzťahu s Bohom poukazuje

²³⁹ Slávka MICHANČOVÁ, Prevencia sexuálneho zneužívania detí, in: *Theologos: Theological Revue* 2, roč. XIII, Prešov, Prešovská univerzita v Prešove, 2011, 227.

²⁴⁰ Pavel PROCHÁZKA, *Pastoračná starostlivosť so špecifickým zameraním*. Banská Bystrica, UMB v BB, 2016, 34-35.

²⁴¹ Slávka MICHANČOVÁ, Prevencia sexuálneho zneužívania detí, 228.

v súvislosti s obeťami trestných činov Albín Masarik.²⁴² Obeť totiž často „nevládze“ byť v jednom zbere s páchatelom, či s osobami z rodiny, ktoré ju nepodporujú a nedôverujú jej.

Existuje mnoho zaujímavých podnetov pre cirkevné prostredie a v rámci neho pre kresťanské rodiny, ktoré ukazujú konkrétne spôsoby akými sa primárna prevencia CSA môže robiť nenásilným, citlivým a veku primeraným spôsobom. Primárna prevencia realizovaná cirkevným zborom môže byť určená rôznym adresátom prevencie: rodičom a iných rodinným príslušníkom detí; pracovníkom v cirkvi; pre samotné deti či pre potencionálnych páchatelov. Čím širšia škála subjektov v prostredí konkrétneho dieťaťa sa v rámci prevencie súčasne osloví, tým vyšší môže byť účinok prevencie.

2.1 Formy realizácie primárnej prevencie v cirkevnom prostredí

Formy akými môže cirkev realizovať primárnu prevenciu v pandemickom období sú rôznorodé, patria sem:

- články na danú tému v odborných a laických kresťanských časopisoch;
- oznamy o online realizovaných odborných seminároch, konferenciách preventistov CSA;
- online diskusie s verejnosťou;
- filmové a iné umelecké stvárnenia problematiky CSA;
- pouličné kampane pre verejnosť. Dôležité je dodržiavať zásady bezpečnosti, mať na sebe ochranné prostriedky a vyhýbať sa priamemu kontaktu s verejnosťou. Využitie pouličných kampaní je teraz obmedzené, vyžaduje si dôsledné zváženie postupov, ale niektoré jeho formy sú povolené.
- knihy približujúce čitateľovi problematiku CSA vedecko-populárnou formou, alebo obsahujúce skutočné príbehy obetí;
- vzdelávacie programy pre rodičov (súčasných i budúcich), ktoré sa môžu líšiť štruktúrou a intenzitou, ale pokiaľ ide o obsah, zameriavajú sa na prevenciu dysfunkcií v rodine, ktoré by mohli vytvárať živnú pôdu pre rôzne patologické javy, vrátane CSA;²⁴³
- preventívne programy zamerané na konkrétnu cieľovú skupinu: rodič, dieťa, pracovník v cirkvi, páchatel’;
- kázanie Božieho slova.

V rámci kázania Božieho slova má svoj potenciál i katechetická zložka ohlasovania ako forma cirkevnej edukácie. Masarik a Brádňanská nadväzujú na Ligušovo konštatovanie, že „pohyb katechézy musí smerovať od vyučovania k osobnej viere v Pána Ježiša.“²⁴⁴ Toto smerovanie chápu

²⁴² Albín MASARIK, Komunitná podpora domáceho násilia – pastorálna perspektíva. in: *Testimonium fidei*, VIII, 2, 2020, Banská Bystrica, UMB v BB, 100.

²⁴³ Spracované podľa: NATIONAL CLEARINGHOUSE ON CHILD ABUSE AND NEGLECT INFORMATION. *Prevention Fundamentals*, Washington, D.C., 2002, dostupné na internete: <https://www.icf.com/work/social-programs/education/child-care> [27.2.2021]

²⁴⁴ Ján LIGUŠ in: Albín MASARIK – Noemi BRÁDŇANSKÁ, Špecifické teologické aspekty výchovy in: Peter KONDRLA, Andrea BLAŠČÍKOVÁ (eds.) *Fenomén náboženstva : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 19. 10. 2007, Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2008, s. 26.*

ako vedenie k posvätenému životu, ktoré principiálne vylučuje možnosť sexuálneho zneužívania detí.²⁴⁵

Súčasná situácia v období pandémie, neumožňuje stretávanie väčších skupín a tým ani osobnú skupinovú realizáciu preventívnych programov. Komunikácia medzi cirkvou a jednotlivcami je momentálne využívaná predovšetkým skupinovými formami: spoločné online bohoslužby, online program pre deti, dorast či mládež; mužské a ženské skupinky, skupinky pre manželské páry a pod. Skupinová forma „stretávania“ nie je ideálna pre tvorbu intímnej atmosféry, ktorá by obetiam trestných činov umožňovala o nich prehovoriť. Za príklad dobrej praxe sa považuje, keď popri skupinových formách komunikácie, je prístupná aj individuálna forma online stretnutí a to s možnosťou rozhovoru s cirkevnými pracovníkmi oboch pohlaví.

MICHANČOVÁ, S. 2011. Prevencia sexuálneho zneužívania detí. In:

Theologos: Theological Revue 2/2011, roč. XIII, s.226-243, ISSN 1335-5570.

2.2 Prevencia v kresťanských rodinách

Primeraný spôsob výchovy a funkčnosť vzťahov v rodine tvorí základňu primárnej prevencie CSA. Pre členov rodiny bývajúcich spoločne pod jednou strechou, neplatí zákaz vzájomného stretávania sa. Prevencia v rodinách je preto najefektívnejší a najjednoduchší spôsob akým sa prevencia v rámci kresťanského spoločenstva môže v súčasnej dobe diať. Rodičia zväčša majú najlepšie predpoklady pre výkon prevencie vzhľadom na to, že zvyčajne práve oni najlepšie rozumejú špecifikám svojich detí. Rodičia poukazujú na to, že najväčší problém pre nich predstavujú chýbajúce odporúčania, návody a materiály, ktoré by využívali pri komunikácii s deťmi o prevencii CSA. Tiež sa cítia nekompetentní, lebo ich v tejto oblasti o tom nikto doteraz nevyučoval. A toto je opäť priestor, kde rodinám môže pomôcť Cirkev poskytnutím vzdelávacích programov, ktoré majú rodičov:

- zoznamovať so zákonitostami vývinovej psychológie dieťaťa;
- rozvíjať citlivosť na potreby dieťaťa a učiť spôsoby ich primeraného napĺňania;
- predstavovať pozitívne modely rodinného fungovania;
- zlepšovať schopnosť komunikácie medzi rodičmi a deťmi, učiť, ako vytvárať v rodine atmosféru dôvery a otvorenosti, v ktorej je možné zdieľať aj ťažké témy
- napomáhať v odstraňovaní tabu okolo tém sexuality, učiť, ako hovoriť o tejto téme prirodzene, jasne a vľúdne;
- naučiť rozlišovať medzi sexuálne primeraným, potenciálne problémovým a neprimeraným správaním či záujmami detí;
- upozorniť na fenomén CSA (čo to je, aké má formy, symptómy a následky, kde možno hľadať pomoc, ako sa správať k páchateľovi a k obeti);

²⁴⁵ Albín MASARIK – Noemi BRÁDŇANSKÁ, Špecifické teologické aspekty výchovy, s. 78.

- ponúknuť opatrenia, ktorými možno predchádzať výskytu CSA (napr. nenechávať deti nikdy samé bez dozoru dôveryhodnej dospeléj osoby, budovať v deťoch sebavedomie);
- vyjasniť, čo je potrebné učiť deti v rámci prevencie CSA (napr. aby nikdy neodchádzali s kýmkoľvek, ani s tým, koho poznajú, pokiaľ sa nespýtajú rodičov; aby vždy povedali, s kým idú von, kam a kedy sa vrátia; aby nikdy nerobili s dospelými alebo s inými deťmi to, čo sa im nepáči, čo ich znepokojuje či mátie);
- pomôcť budovať sociálnu podpornú sieť rodiny.²⁴⁶

Cirkev môže realizovať cielene zamerané preventívne programy na vybrané subjekty prevencie. V prevencii zameranej na dieťa môže poukazovať na jednotlivé oblasti sebaochrany dieťaťa: a, kognitívna sebaochrana; b, sebaochrana na úrovni tela; c, právna sebaochrana; d, intrapersonálna sebaochrana; e, sebaochrana orientáciou v rizikovej situácii; f, sebaochrana pomocou pozitívnych sociálnych vzťahov či g, sebaochrana pred negatívnym správaním a tým aj ochrana spoločnosti.²⁴⁷ Podnetné sú i články a prekladové práce Jany Cvikovej poukazujúce na sedem bodov preventívnej výchovy, ktorú môžu aplikovať rodičia pri svojich deťoch. Rodičia oboznamujú svoje deti so zásadami:

1. O svojom tele rozhoduješ ty: Podľa tohto bodu má dieťa právo rozhodovať o tom, ako, kedy, kde a kto sa ho bude dotýkať. Podporovaním pozitívneho uvedomovania si svojho tela deťom umožníme, aby k nemu získali pozitívny vzťah a chránili si ho. Zvýši sa ich sebavedomie a deti sa dokážu lepšie brániť.

2. Tvoje pocity sú dôležité: Dieťa je vedené k dôvere voči svojim pocitom. Niektoré pocity sú príjemné a dieťa sa pri nich cíti dobre. Neprijemné a čudné pocity však dieťaťu napovedia, že niečo nie je v poriadku. Existuje predpoklad, že dieťa, ktoré sa naučilo vnímať svoje pocity, sa nedá manipulovať a vydierať.

3. Existujú príjemné a neprijemné dotyky: Niektoré dotyky môžu byť pre dieťa bolestivé. Dieťa je informované, že niektorí ľudia chytajú deti na intímnych miestach alebo nútia deti, aby ich sa ich dotýkali na týchto miestach ony. Nikto nemá právo niečo také od detí vyžadovať, dokonca ani ľudia, ktorých deti ľúbia. Dôležitá je primeraná sexuálna výchova, sprostredkujúca jazyk na pomenovanie pohlavných orgánov a sexuálnych aktivít.

4. Máš právo povedať nie: Dieťa je vedené k premýšľaniu o tom, v akých situáciách je správne a v akých nesprávne poslúchnuť dospelého. V situáciách, kedy ho dospelí nútia robiť čo je zlé, je pre dieťa náročné povedať nie, odmietnuť niekoho. Vyjadrenie nesúhlasu je preto potrebné nacvičovať.

5. Poznáme dobré a zlé tajomstvá: Dobré tajomstvá spôsobujú radosť, zlé tajomstvá bývajú ťažké a nepochopiteľné. S takými, ktoré v deťoch vyvolávajú zlé pocity, sa treba zdôveriť, a to aj napriek

²⁴⁶ Slávka MICHANČOVÁ, Prevencia sexuálneho zneužívania detí, 229-230.

²⁴⁷ Anna MASARIKOVÁ, rigorózna práca, *Komparácia programov prevencie sexuálneho zneužívania detí vo vybraných štátoch Európskej únie*, Ružomberok, Katolícka univerzita v Ružomberku, 2020, 70-71.

tomu, že dieťa dalo sľub, že nič neprezradí. Zneužívané deti sú pod neustálym tlakom nepríjemného tajomstva. Je dôležité ich povzbudiť, aby sa v prípade zlého tajomstva, zdôverili blízkej osobe.

6. *Hovor o tom a hľadaj pomoc*: Ak deti niečo ťaží, treba o tom hovoriť a nedať sa odradiť, kým nenájde pomoc. Užitočným pre dieťa môže byť vytvorený zoznam ľudí, na ktorých sa môžu v prípade potreby a núdze obrátiť. Majú právo požiadať o pomoc.

7. *Ty nie si na vine!* Deti nie sú v prípade sexuálneho zneužívania nikdy na vine! Zodpovednosť nesie vždy dospelý.²⁴⁸

V slovenskom jazyku sú pre rodičov dostupné zaujímavé knižné materiály: Kniha *Deti v sieti- ako ochrániť seba a naše deti na internete*. Problematika CSA sa rozoberá v kapitole „Internetové známosti“ a „Sexualita na internete“. Medzi vhodnú prevenciu v online priestore sa považuje: včasná intervencia; blokovanie; pevné vzťahové väzby; kritické myslenie; záujem o život dieťaťa; pozitívne využitie internetu pri rizikách.²⁴⁹ Inšpiráciou pre rodičov sú preventívne programy dostupné na internete: Kiko a ruka, Tell someone you trust/Zdôver sa niekomu komu dôveruješ, ako aj detské animované rozprávky ovce.sk, sa problematike CSA venujú najmä diely „Obťažovanie“ a „Fotoalbum“. Materiálov zatiaľ nie je veľa dostupných čo opäť vytvára priestor pre cirkevné prostredie, aby absentujúce potreby naplnilo vytvorením príručiek a materiálov, ktoré by pomohli rodičom komunikovať s deťmi o prevencii CSA a deťom poskytli ilustrované knižky, ktoré im ukážu akú vysokú hodnotu majú v Božích očiach.

Záver

Potreba prevencie CSA narastá v súčasnej pandemickej situácii, kedy sú rodiny z dôvodu ochranných opatrení, izolované. Izolácia je jeden z faktorov, ktoré majú vplyv na masívny rast počtu prípadov sexuálneho zneužívania detí, ktorý bol zaznamenaný počas pandémie. Problém CSA sa netýka len spoločnosti ako takej, ale zasahuje i do cirkevného prostredia. Cirkev prichádza do kontaktu s obeťami a páchatelmi a potrebuje na to adekvátne reagovať. Jednou z efektívnych možností je primárna prevencia, ktorá neodmysliteľne patrí do kompetencií cirkvi. Príspevok ponúka prehľad foriem akými môže cirkev realizovať prevenciu a tiež odporúčania akými môže pomôcť kresťanskej rodine v napĺňaní jej ochrannej funkcie. Kresťanským rodičom sú ponúkané podnety na témy, ktoré môžu so svojimi deťmi preberať. Je na zodpovednosti a kreativite Cirkvi akými spôsobmi môže prispieť k rozvoju prevencie CSA v spoločnosti.

²⁴⁸ Jana CVIKOVÁ, To najdrahšie, čo máme? in: *Aspekt*, 1997, č. 2, 1, dostupné na internete: <http://www.ruzovyamodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/clanky-a-studie/empty-title> [25.2.2021]; a tiež: Lenka ROVNANOVÁ. – Ivan LUKŠÍK – Ľubica LUKŠÍKOVÁ, *Metodická príručka sexuálnej výchovy na druhom stupni základných škôl v rámci učebných osnov výchovy k manželstvu a rodičovstvu*. Spoločnosť pre plánované rodičovstvo, 2007, 87, dostupné na internete:

http://www.rodicovstvo.sk/sexedu/Metodicka_prirucka_pre_ucitelov.pdf [25.2.2021]

²⁴⁹ Monika GREGUSSOVÁ – Miro DROBNÝ, *Deti v sieti. Ako chrániť seba a naše deti na internete*. Bratislava: eSlovensko, 2013, 65-67.

Použitá literatúra

Biblia, slovenský ekumenický preklad, Slovenská biblická spoločnosť, 2008,

BROOKS K. Samantha a kol. *The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence*. UK London, King's College London, 2020, 1-9, doi:10.1016/s0140-6736(20)30460-8

CVIKOVÁ, Jana, To najdrahšie, čo máme? in: *Aspekt*, 1997, č. 2, 3, dostupné na internete: <http://www.ruzovyamodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/clanky-a-studie/empty-title> [25.2.2021]

Dohovor o právach dieťaťa, časť I, článok I.

DOMINGUEZ, Renee – NELKE, C.F. - PERRY, Bruce, Sexual Abuse of Children. in: *Encyclopedia of Crime & Punishment*. Great Barrington, Vol 1, MA, Berkshire Publishing Group, 2002, 202-207.

Generálna prokuratúra SR, Štatistický prehľad trestnej činnosti za rok 2020, dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2020-3a68.html>, [25.2.2021]

GREGUSSOVÁ, Monika – DROBNÝ, Miro, *Deti v sieti. Ako chrániť seba a naše deti na internete*. Bratislava: eSlovensko, 2013, 108.

KARKOŠKOVÁ, Slávka, *Obete sexuálneho zneužívania detí medzi nami*, Veľký Šariš – Kanaš, ASCEND, 2014, 352.

MASARIK, Albín, Komunitná podpora domáceho násillia – pastorálna perspektíva. in: *Testimonium fidei*, VIII, 2, 2020, Banská Bystrica, UMB v BB, 84-102.

MASARIK, Albín, *Komentár k listu Títovi*, nepublikovaný rukopis, 2021, 8.

MASARIK Albín – BRÁDŇANSKÁ Noemi, Špecifické teologické aspekty výchovy in: KONDRLA, Peter – BLAŠČÍKOVÁ, Andrea (eds.), *Fenomén náboženstva : zborník*

príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 19. 10. 2007,

Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2008, 74-87.

MASARIKOVÁ, Anna, rigorózna práca, *Komparácia programov prevencie sexuálneho zneužívania detí vo vybraných štátoch Európskej únie*, Ružomberok, Katolícka univerzita v Ružomberku, 2020, 119.

MASARIKOVÁ, Anna, Možnosti cirkvi v práci s obeťami sexuálneho zneužívania detí, in: *Testimonium fidei*, VII, 1, 2019, Banská Bystrica, UMB v BB, 89-104.

MATĚJČEK, Zdeněk –DYTRYCH, Zdeněk, *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha, Grada, 2002, 128.

NATIONAL CLEARINGHOUSE ON CHILD ABUSE AND NEGLECT INFORMATION.

Prevention Fundamentals, Washington, D.C., 2002, dostupné na internete:

<https://www.icf.com/work/social-programs/education/child-care> [27.2.2021]

MICHANČOVÁ, Slávka. Prevencia sexuálneho zneužívania detí. In: *Theologos: Theological Revue*, 2, roč. XIII, Prešov, Prešovská univerzita v Prešove, 2011, 226-243.

MITLOHNER, Miroslav, Právni aspekty pohlavního zneužívání, in: WEISS Petr a kol.

Sexuální zneužívání dětí, Praha, GRADA, 2005, 31-43.

MPSVaR. *Zastavme násilie v čase izolácie*. Dostupné na internete:

<https://www.employment.gov.sk/sk/informacie-media/aktuality/zastavme-nasilie-case-izolacie.html> [cit. 27.2.2021]

OLŠAVSKÁ, Mária, *Niektoré základné informácie k prevencii sociálno-patologických javov I. časť*, Bratislava, 2014, Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 52.

PROCHÁZKA, Pavel, *Pastoračná starostlivosť so špecifickým zameraním*. Banská Bystrica,

UMB v BB, 2016, 124.

ROVNĀNOVÁ, Lenka – LUKŠÍK, Ivan – LUKŠÍKOVÁ, Ľubica, *Metodická príručka sexuálnej výchovy na druhom stupni základných škôl v rámci učebných osnov výchovy k manželstvu a rodičovstvu*. Spoločnosť pre plánované rodičovstvo, 2007, 87, dostupné na internete:http://www.rodicovstvo.sk/sexedu/Metodicka_prirucka_pre_ucitelov.pdf
[25.2.2021]

SMAHEL David a kol. *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. *EU Kids*, 2020, 156, Doi: 10.21953/lse.47fdeqj01of0, ISSN 2045-256X.
<https://www.ta3.com/clanok/1186716/sexualne-nasilie-na-detoch-pocas-pandemie-stuplo-zverejnili-cisla.html> [27.2.2021]

PhDr. Anna MASARIKOVÁ
Pedagogická fakulta KU
Katedra sociálnej práce
Ružomberok